

Rzadkie i interesujące gatunki chrząszczy (Coleoptera) z Beskidu Sądeckiego

Rare and interesting beetles (Coleoptera) from Beskid Sądecki Mts.

Tadeusz WOJAS

Zakład Ochrony Lasu, Entomologii i Klimatologii Leśnej UR, al. 29 Listopada 46,
31-425 Kraków; tadeusz.wojas@urk.edu.pl

ABSTRACT: New records of 21 rare in Poland and interesting beetle species, representing 12 families, are presented. All records are based on material found in Beskid Sądecki Mts., a small range in the Western Carpathians. Among the species under discussion the most interesting are: *Gabrius astutus* (ERICHS.) (Staphylinidae), *Ampedus tristis* (L.) (Elateridae), *Pediacus dermestoides* (FABR.) (Cucujidae), *Phalacrus championi* GUILLB., *Ph. substriatus* GYLL. (Phalacridae), and *Chaetocnema tibialis* (ILLIG.) (Chrysomelidae) – species known from fewer than 10 localities in Poland.

KEY WORDS: Coleoptera, new records, Poland, Beskid Sądecki Mts.

Beskid Sądecki jest średnio wysokim, dobrze wyodrębnionym regionem górskim Beskidów Zachodnich o powierzchni około 670 km², składającym się zasadniczo z dwóch pasm, przedzielonych doliną Popradu: Pasma Radziejowej i Pasma Jaworzyny (KONDRACKI 2009). Pomimo stosunkowo licznych rozproszonych doniesień, koleopterofauna tego regionu jest słabo poznana. Jedynie ryjkowce (Curculionoidea) należą do grup dobrze poznanych (PETRYSZAK 1982). Z bogatego XIX-wiecznego zbioru S. STOBIECKIEGO, J. MAKÓLSKI i J. PAWŁOWSKI, współpracując przy wydaniu drugiego i trzeciego tomu Katalogu Fauny Polski (BURAKOWSKI i in. 1973, 1974), podali stanowiska wielu gatunków biegaczowatych (Carabidae), przeważnie z Rytra i Piwnicznej. Ponadto szereg danych o występowaniu gatunków z nadrodziny Tenebrionoidea, zawartych jest w niedawno wydanych katalogach z serii Coleoptera Poloniae (IWAN i in. 2012; KUBISZ i in. 2014, 2015).

W trakcie prowadzenia przez autora badań inwentaryzacyjnych koleopterofauny wybranych łąk w Beskidzie Sądeckim (Pasma Jaworzyny) w 2010 roku oraz w wyniku przypadkowych poszukiwań stwierdzono występowanie dwudziestu rzadkich w całym kraju bądź w regionach górskich gatunków chrząszczy, należących do różnych rodzin. Podano je poniżej w układzie systematycznym, zaproponowanym przez BOUCHARD'a i in. (2011). O ile w komentarzach do gatunków nie podano literatury źródłowej, oparto je o dane faunistyczne zamieszczone na stronie internetowej Mapa Bioróżnorodności [online] (2018). Jeśli nie zaznaczono inaczej, okazy wymienionych poniżej gatunków zostały zebrane przez autora i znajdują się w jego kolekcji.

HYDROPHILIDAE

Helophorus griseus HERBST, 1793: DV77 Piwniczna-Obidza, 5 VI 2015, 1 ex., leg. J. MICHALCEWICZ. Znany z ponad 20 stanowisk, rozmieszczonych głównie we wschodniej części kraju. Gatunek nowy dla Beskidów Zachodnich.

STAPHYLINIDAE

Stenus (Parastenus) flavipalpis THOMSON, 1860: DV87 Wierchomla Mała, Wyżnie Młaki, 9 VI 2010, 1 ex., na śródleśnej żyznej młacie. Gatunek mokradłowy, w Polsce znany z ponad 20 rozproszonych stanowisk. Z Beskidów Zachodnich znany dotychczas z Babiej Góry i Beskidu Małego.

Philonthus corruscus (GRAVENHORST, 1802): DV87 Wierchomla Mała, 18 VIII 2010, 1 ex., na łące użytkowanej jako pastwisko. W kraju dość rzadki, znany z około 20 stanowisk, rozmieszczonych w różnych regionach. Z Beskidów znany dotychczas z okolic Cieszyna i Przemysła.

Gabrius astutus (ERICHSON, 1840): DV87 Łomnica-Zdrój, Polana Lichniowa, 10 VI 2010, 1 ex., na brzegu potoku. Znany z około 10 stanowisk, przeważnie z obszarów górzystych. Z Beskidów Zachodnich podawany z okolic Cieszyna i Bielska-Białej.

LEIODIDAE

Amphicyllis globus (FABRICIUS, 1792): DV87 Wierchomla, Polana Betlejowa, 10 VI 2010, 1 ex., wysiany ze ściółki spod krzewiastych wierzb. Notowany dość rzadko, głównie w południowej, wyżynnej części kraju. Nowy dla Beskidów Zachodnich – z Karpat znany tylko z okolic Przemysła.

DRYOPIDAE

Dryops striatopunctatus (HEER, 1841): DV87 Łomnica-Zdrój, Polana Lichniowa, 10 VI 2010, 1 ex., na brzegu potoku, pod kamieniem. W Polsce rzadko spotykany, znany z kilkunastu stanowisk w rejonach górskich i podgórskich. Z Beskidu Sądeckiego dotychczas nie podawany.

ELATERIDAE

Aplotarsus incanus (GYLLENHAL, 1827): DV87 Wierchomla Mała, 21 VII 2010, 1 ex., na łące, w czerpak. Wykazywany dość rzadko, przeważnie z południa kraju. Z Beskidów Zachodnich znany dotychczas tylko z Babiej Góry i Kotliny Nowotarskiej.

Ampedus tristis (LINNAEUS, 175: DV77 Piwniczna-Obidza, Pasma Radziejowej, 5 VI 2015, 1 ex., leg. J. MICHALCEWICZ. Rzadko spotykany gatunek borealno-górski, znany z kilku pasm beskidzkich i izolowanych stanowisk na Podlasiu. Z Beskidu Sądeckiego podany z Żegiestowa, położonego w sąsiednim Paśmie Jaworzyny.

CANTHARIDAE

Cantharis paludosa FALLÉN, 1807: DV87 Wierchomla Mała, Wyżnie Młaki, 9 VI 2010, 1 ex., na śródleśnej żyznej młacie. Gatunek związany z biotopami mokradłowymi, w Polsce znany z około 30 stanowisk, rozmieszczonych głównie na południu kraju. Z Beskidu Sądeckiego nie podawany, najbliższe znane stanowisko znajduje się w Pieninach (KUŚKA 1995).

CUCUJIDAE

Pediacus dermestoides (FABRICIUS, 1792): DV78 Ryto, 20 V 2017, 1 ex., pod korą kłody bukowej, leg. K. TOKARCZYK. Gatunek rzadki w Polsce, znany z 8 stanowisk, przy czym większość danych o jego rozmieszczeniu pochodzi sprzed ponad 80 lat (BURAKOWSKI i in. 1986), w latach 90-tych XX wieku wykazany z Białowieskiego Parku Narodowego (BOROWIEC i in. 1992), Górnego Śląska i Bieszczadów (Mapa Bioróżnorodności 2018). Z Beskidów Zachodnich podany w XIX w. z Ustronia.

NITIDULIDAE

Meligethes (Thymogethes) egenus ERICHSON, 1845: DV87 Parcho-watka, 17 VI 2010, 1 ex., na śródleśnej polanie. Znany z kilkunastu stanowisk, rozmieszczonych przeważnie w południowej części kraju, najbliższe znane stanowiska znajdują się w Pieninach (BŁAŻEJEWSKI 1962).

Meligethes (Genistogethes) carinulatus FÖRSTER, 1849: DV87 Wierchomla Mała, 9 VI 2010, 1 ex., na łące, do czerpaka. W Polsce znany kilkunastu stanowisk w różnych regionach kraju, w Karpatach wykazany z Pienin i Pogórza Przemyskiego.

Cyllodes ater (HERBST, 1792): DV87 Parchowatka, 20 VIII 2010, 1 ex., bór mieszany. Dość rzadko poławiany, znany z ponad 20 stanowisk, rozmieszczonych na terenie całego kraju. W Karpatach znany z Beskidu Śląskiego, Babiej Góry, okolic Przemyśla i Bieszczadów.

Ipidia binotata REITTER 1875: DV97 Jaworzyna Krynicka, 13 VII 2018, 1 ex., pod korą tyłca złomu świerka w borze świerkowym. Dość rzadko obserwowany, w kraju wykazany z około 20 stanowisk, głównie z rejonów naturalnego zasięgu świerka *Picea abies* (L.), który wydaje się być preferowany przez omawiany gatunek. Z Karpat podawany dotychczas tylko z Beskidu Śląskiego, Babiej Góry, Pienin i okolic Przemyśla.

Pityophagus ferrugineus (LINNAEUS, 1761): DV87 Łomnica-Zdrój, Polana Lichniowa, 10 VI 2010, 1 ex., pod korą martwego świerka. W Polsce niezbyt często notowany, znany z około 30 stanowisk, bardzo rzadko spotykany w północno-zachodniej części kraju. W Karpatach stwierdzony w Beskidzie Śląskim, na Babiej Górze, w Tatrach i okolicach Przemyśla.

COCCINELLIDAE

Scymnus frontalis (FABRICIUS, 1787): DV87 Wierchomla Mała, 9 VI 2010, 1 ex., na łące, do czerpaka. Dość pospolity w kraju gatunek kserotermofilny, lecz w górach bardzo rzadki. Stwierdzony tylko w Pieninach, na Pogórzu Wielickim i w okolicach Przemyśla.

PHALACRIDAE

Phalacrus championi GUILLEBEAU, 1892: DV87 Parchowatka, 17 VI 2010, 1 ex., na śródleśnej polanie, odłowiony czerpakiem z roślinności zielnej. W Polsce znany tylko z 4 stanowisk, zlokalizowanych w środkowej i północnej części kraju (STACHOWIAK 2001). W regionach górskich dotychczas nienotowany.

Phalacrus substriatus GYLLENHAL, 1813: DV87 Parchowatka, 17 VI 2010, 1 ex., na śródleśnej polanie. Rzadki, znany z około 10 krajowych stanowisk. Z Karpat wykazany tylko z okolic Przemyśla.

Dla obu gatunków z tego rodzaju, podane stanowiska są najwyżej położonymi miejscami ich występowania w Polsce (ok. 900 m n.p.m.).

CERAMBYCIDAE

Pogonocherus ovatus (GOEZE, 1777): DV87 Łomnica-Zdrój, Polana Łazek, 21 VIII 2010, 1 ex., na śródleśnej polanie, w locie. Rzadko poławiany gatunek, związany troficznie z jodłą pospolitą *Abies alba* MILL., w Karpatach stwierdzony dotychczas na Babiej Górze i w okolicach Przemyśla.

CHRYSOMELIDAE

Bruchus loti PAYKULL, 1800: DV87 Wierchomla Mała, 9 VI 2010, 1 ex., na łące, do czerpaka; DV87 Łomnica-Zdrój, Polana Łazek, 18 VI 2010, 2 exx., na łące, do czerpaka. W Polsce znany z kilkudziesięciu stanowisk, w górach bardzo rzadki, znany jedynie z Beskidu Śląskiego i okolic Przemyśla.

Chaetocnema (Tlanoma) tibialis (ILLIGER, 1807): DV87 Wierchomla Mała, 9 VI 2010, 1 ex., na łące, do czerpaka. W kraju znany z niespełna 10 stanowisk, z Karpat wykazany z pogórzy z okolic Cieszyna.

SUMMARY

Beskid Sądecki is a small mountain range in the Western Carpathians, well delimited by river valleys. Despite the fact that at the end of the 19th century it had been already the object of entomological explorations, the current state of knowledge of beetle fauna is not sufficient – literature data are scattered and only weevils (Curculionoidea) have been subjected to comprehensive research. The paper provides new data on the occurrence of 21 beetle species, representing 12 families, that are rare in Poland or in Polish mountains. Among them the most interesting are: *Gabrius astutus* (ERICH.) (Staphylinidae), *Ampedus tristis* (L.) (Elateridae), *Pediacus dermestoides* (FABR.) (Cucujidae), *Phalacrus championi* GUILB., *Ph. substriatus* GYLL. (Phalacridae), and *Chaetocnema tibialis* (ILLIG.) (Chrysomelidae) – species rare, found at fewer than 10 localities in Poland. Most of these species have been associated with forest and meadow habitats, with only a few of them with bogs and banks of water bodies.

PIŚMIENNICTWO

- BLĄŻEJEWSKI F. 1962: Badania morfologiczno-porównawcze nad niektórymi środkowo-europejskimi gatunkami z rodzaju *Meligethes* Steph. (Nitid., Col.). *Studia Societatis Scientiarum Torunensis, Sectio E – Zoologia*, **6**: 229-302.
- BOROWIEC L., KANIA J., WANAT M. 1992: Chrząszcze (Coleoptera) nowe dla Puszczy Białowieskiej. *Wiadomości Entomologiczne*, **11**: 133-141.

- BOUCHARD P., BOUSQUET Y., DAVIES A.E., ALONSO-ZARAZAGA M.A., LAWRENCE J.F., LYAL C.H.C., NEWTON A.F., REID C.A.M., SCHMITT M., ŚLIPiŃSKI S.A., SMITH A.B.T. 2011: Family-group names in Coleoptera (Insecta). *ZooKeys*, **88**: 1-972.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973: Chrząższcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 1. *Kat. Fauny Pol.*, PWN, Warszawa, XXIII, **2**: 1-233.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973: Chrząższcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 2. *Katalog Fauny Polski*, PWN, Warszawa, XXIII, **3**: 1-430.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986: Chrząższcze Coleoptera. Cucujoidea, część 1. *Katalog Fauny Polski*, PWN, Warszawa, XXIII, **12**: 1-266.
- IWAN D., KUBISZ D., TYKARSKI P. 2012: Coleoptera Poloniae: Tenebrionoidea (Tenebrionidae, Boridae). Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. *Natura Optima Dux Foundation*, Warszawa. 480 ss.
- KONDRACKI J. 2009: *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa. 440 ss.
- KUBISZ D., IWAN D., TYKARSKI P. 2014: Tenebrionoidea: Tetratomidae, Melandryidae, Rhiphoridae, Prostomidae, Oedemeridae, Mycteridae, Pythidae, Aderidae, Scaptiidae. Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. *Coleoptera Poloniae*, Vol. 2. *Natura Optima Dux Foundation*. Warszawa, 470 ss.
- KUBISZ D., IWAN D., TYKARSKI P. 2015: Tenebrionoidea: Mycetophagidae, Ciidae, Mordellidae, Zopheridae, Meloidae, Pyrochroidae, Salpingidae, Anthicidae. Critical checklist, distribution in Poland and meta-analysis. *Coleoptera Poloniae*, Vol. 3. *Natura Optima Dux Foundation*, Warszawa. 744 ss.
- KUŚKA A. 1995: Omomiłki (Coleoptera, Cantharidae): Cantharinae i Silinae Polski. *Monografie Fauny Polski*, **21**: 1-200.
- Mapa Bioróżnorodności [online] 2018. Krajowa Sieć Informacji o Bioróżnorodności (<http://baza.biomap.pl>).
- PETRYSZAK 1982: Ryjkowce (Curculionidae, Coleoptera) Beskidu Sądeckiego. *Rozprawy Habilitacyjne UJ Kraków*, **68**: 1-204.
- STACHOWIAK M. 2001: Phalacridae (Coleoptera) wschodniej części regionu Borów Tucholskich. (ss. 50-55) [W:] WIŚNIEWSKA M., STACHOWIAK M., CIEŚCIŃSKI J. (red.) *Badania przyrodnicze wybranych typów środowisk wschodniej części Borów Tucholskich*. FIL, Bydgoszcz. 55 ss.